

LAMI PÁL

A Németh László Társaság tanulmányi versenye

A Németh László Társaság több mint másfél évtizede ír ki a középiskolai korosztály számára tanulmányi versenyt, egészen pontosan „országos középiskolai tanulmány pályázatot”, ahogy Grezsa Ferenc az első meghirdetéskor elnevezte a kezdeményezést. Ugyancsak ő fogalmazta meg a pályázat azóta is érvényes küldetését:

„A pályázat célja, hogy elősegítse a modern magyar irodalomban (és különösen Németh László életművében) rejlő szellemi értékek beépítését az ifjúság erkölcsi tudatába, hozzájáruljon a középiskolai tanulók irodalmi műveltségének bővítéséhez, s lehetővé tegye a korosztály legjobbjai számára a tapasztalatgyűjtést a kutató- és elemző munka folyamatában és módszereiben, értekező prózai művek készítésében.” A mondott célt megvalósító vagy megközelítő más verseny a korosztály számára nincs.

Hamar kialakult, majd értékes hagyománnyá vált, hogy a pályázók három pályatétel közül választhatnak: egy tétel mindig Németh László életművére, egy a vele rokon szellemiségű alkotók valamelyikére, egy pedig az élő vagy esetleg a regionális irodalomra vonatkozik úgy, hogy a résztvevőknek az egyes tételeken belül is rendszerint van választási lehetőségük. Az eltelt időben Németh László valamennyi regénye és jelentős drámája eljutott a versenyzőkhöz, de egy-egy esszéje, tanulmánya is bekerült a tételek közé. (A társaságnak sikerült azt is elérnie, hogy a centenáriumi évben, 2001-ben az alsóbb évfolyamú középiskolások rangos Arany János Irodalmi Versenyén kítűzött mű legyen a Kocsik szeptemberben c. regény.) A pályázaton önálló tételként szereplő alkotók vázlatos felsorolása nagyszerű névsort láttat Kodolányi János, Sinka István, Illyés Gyula, Tamási Áron, Móricz Zsigmond, Szabó Lőrinc, Sütő András, Pilinszky János, Babits Mihály, Csoóri Sándor, Gion Nándor és Szilágyi István nevével, többük kétszeri előfordulásával is.

Németh László leányai 1989-ben az Életmű szilánkokban c. kötet jogdíjából hozták létre a tanulmány pályázat anyagi alapját jelentő Németh László Alapítványt. Ennek révén az első meghirdetés 1990 ősztől, majd az első eredményhirdetés 1991 tavaszán megtörtént. (A társaság az eredményhirdetést Németh László születésnapjához, április 18-hoz köti.) Azóta összesen tíz pályázati év volt, mindig a páratlan években, de kivételesen 1996-ban is, sőt 2001-ben a társaság prózamondó versenyt is hirdetett. Az első évben negyvenöt pályamunka érkezett, de 1995-ben kétszáznyolcvanöt, s még két évben közelítette meg a résztvevők száma a kétszázat (1996-ban és 1999-ben), aztán csökkent, de az első kiírás iránti érdeklődést egy kivétellel mindig felülmúlta.

Örvendetes, hogy az a két gimnázium, ahol Németh László dolgozott (a Medve utcai ma Csík Ferenc Gimnázium és a vásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium), va-

lamint az a kettő, amely névválasztásával is hangsúlyozottan vállalja Németh László szellemi örökségének ápolását, a hódmezővásárhelyi és a budapesti Németh László Gimnázium, rendre sok és sikeres pályamunkát küld be. Debrecen nagy gimnáziumai, a Kossuth, a Tóth Árpád, a Csokonai, a Református Kollégium Gimnáziuma mindig eredményesen szerepelnek, de nem egyetemi városok, mint Pusztaszabolcs, Mohács, Dunaújváros, Eger vagy Vác egyenrangú vetélytársai az előbbieknél vagy olyan nagy tekintélyű gimnáziumoknak, mint a budapesti Eötvös, Jedlik és Baár-Madas, továbbá a veszprémi Lovassy László Gimnáziumnak. Kisvárosok sokszor vegyes, tehát szakközépiskolai képzést is adó iskolái, a történelmi egyházak intézményei, erdélyi és felvidéki gimnáziumok ösztönzik diákjaikat tanulmányíráásra, versenyzésre. S bár város- és iskolanevek sorakoztak az előbbi mondatokban, mégis elszánt, minőségi munkát végző, maguk körül szigeteket teremtő tanárokat, tanári munkaközösségeket kell látnunk az örvendős diáksikerek mögött.

A társaság a lehetőségeihez képest igyekszik ünnepélyes díjátadást szervezni. Díjátadás volt Hódmezővásárhelyen, Szegeden, aztán Budapesten, a Várszínházban és a Duna Palotában egy-egy Németh László-dráma, a Villámfénynél és a Galilei megtekintésével, az utóbbi években pedig a budapesti Németh László Gimnáziumban. Minden egyes pályázó emléklapot kap, a díjazottak sokáig pénzjutalmat, ma már inkább könyvjutalmat kapnak, legutóbb Püski- és Tiszatáj-köteteket.

Érdeemes a társaság pályázatát a közoktatás viszonyrendszerében látni, s ehhez tanulásos a kötelező érettségi vizsga és a legjobbak számára kiírt Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny erővonalai között elhelyezni. 2007 májusában a középszinten érettségizők először egy, a bécsi borozókról szóló idegenforgalmi szemléletű szöveg megértését ellenőrző feladatot kaptak, majd – ha a második feladatban, a szövegalkotásban a „Kiszoríthatják-e az elektronikus adathordozók a hagyományos könyveket?” c. véleményalkotó esszét választották – esetleg úgy állhattak fel négy teljes órai munka után, hogy a tanult és olvasott, megszeretett vagy elutasított művekről egyáltalán nem ejtettek szót. (A második feladatban természetesen szerepelt irodalmi mű, egy Sánta-novella, ill. egy Csokonai- és Ady-vers vizsgálata is; az emelt szintű írásbeli vizsgán, amelyet egyébként a szakma a legnehezebbnek tart az összes tantárgy közül, ilyen, az irodalmat elkerülő menekülési út nem létezik.) A véleményalkotó esszében a vizsgázó érvelését, annak egységét kell értékelni, nem pedig a vélemény elmélyültségét, megalapozottságát.

Az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen, amely ma a korábbinál mérsékeltebb kedvezményeket, mentességeket nyújt, a jelen tanévben a versenyzők Csokonai lírájából, Jókai Mór írói világképéből, Sütő András prózai munkáiból és az Élektra-téma magyar irodalmi és világirodalmi feldolgozásaiból készülhetnek, feltéve, ha a tananyagból összeállított feladatlapot sikeresen megoldják. Ez a követelmény túlságosan távol áll az érettségi követelményeitől, főleg, ha azt számítjuk, hogy a kétségtelenül sok ismeretet számonkérő feladatlapot az 1945-ig terjedő tananyagból állítják össze, holott a tizenegyedik század első fordulójának idején a legjobb esetben is csak a XIX. század végén, de esetleg csak Madáchnál tartanak.

A Németh László Társaság tanulmányi versenye a két szint között helyezkedik el. Többet kíván meg a középszintű érettséginél, a jobbaknak kínál lehetőséget, valóban lehetővé teszi „a korosztály legjobbjai számára a tapasztalatgyűjtést a kutató és elemző munka folyamatában és módszereiben, értekező prózai művek készítésében”, de nem szab irreális

feltételeket, mint olykor a minisztériumi verseny. Azt kívánja meg, hogy a pályázók elmélyüljenek egy mű világában, egy probléma irodalmi feldolgozásában, ismerjék meg a szakirodalmat, írjanak értekező műfajú pályamunkát, végső soron gondolkozzanak és beszéljenek az irodalomról.

Sajnálatos, de érthető, hogy az utóbbi évek felszínes gondolkozása és sokszor hanyag nyelvisége, továbbá az olvasási kedv drámai visszaesése és a vizuális kultúra mindent elsöpítő térnyerése nehéz helyzetbe hozza az elkötelezett tanár és az ambiciózus diák ma is érvényes szövetségét. A közelmúltban Adamik Tamás beszélt arról, hogy „terjed a szélsőségesen játékos tanítási módszer”, amelyben nincs helye a leülésnek és a gondolkodásnak, mert az „munka, amire nincs türelem, pedig valamiben elmélyülni, valamit enélkül megtanulni nem lehet. ... A fogyasztói társadalom ... arra ösztönöz, hogy az ember munka nélkül bontakoztassa ki magát.” A klasszika-filológus professzor itt nemcsak a külső világ, de a pedagógia felelősségét is felveti.

De van egy másik elhallgathatatlan felelősség, az írástudók felelőssége is. Vajon hibáztatható-e az értékeket kereső ifjú korosztály azért, mert elfordul az irodalomtól, nem veszi azt komolyan, amikor az irodalom sem veszi komolyan önmagát, „tét nélküli” lett, ahogy Domokos Mátyás mondta?

„És mégis – mégis fáradozni kell” – tanítjuk azért és valljuk Vörösmartyval.

A Németh László Társaság pályázatain mintegy ezerkétszáz pályázó vett részt, s a megosztott díjakat és a dicséretek is számítva közel százötven díjazott lehetett jelen valamelyik díjátadó ünnepélyen. Az ünnepély emelkedettsége és meghittsége, Németh Lászlónak az ünnepélyen mindig megjelenő és a díjakat átadó leányai, Móricz Virág és ifj. Szabó Lőrinc egy-egy jelenléte vagy a társaság irodalomtudós elnökeinek kézfogása biztosan elindított és odakötött fiatalokat az irodalomhoz, az irodalomtudományhoz, esetleg a tanári pályához. Ennek az odakötöttségnek, ennek a reliquának a reményében folytatjuk a munkát.